

УДК 811.111

Стахова О. – ст. гр. 22 навчально-наукового інституту іноземної філології
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Науковий керівник: к. філол. н., викладач Шугаєв А.В.

Stakhova O. – student of the 22nd group of Educational and Scientific Institute
of Foreign Philology
Zhytomyr Ivan Franko State University

WAYS OF TRANSLATING PROPER NAMES IN A LITERARY TEXT

Supervisor: Ph.D. in Philology, Senior Lecturer Shugaev A.V.

Ключові слова: власні назви, способи перекладу
Keywords: proper names, ways of translating

Проблема перекладу художніх творів завжди була й залишається в центрі наукових розвідок сучасної теорії та практики перекладу. Активне звернення до ключових її питань протягом тривалого часу знайшло широке відображення як у працях дослідників у галузі перекладознавства, так і в роботах перекладачів-практиків.

Особливе місце в розв'язанні вищезокресленої проблеми належить питанню відтворення власних назв. Виступаючи невід'ємною складовою будь-якого художнього твору, власні імена, або оніми, розкривають сутність персонажа, його зв'язки з іншими героями, відображають історію, своєрідність культури, суспільного ладу народу-носія, відтворюють індивідуальний стиль письменника. Саме тому для будь-якого перекладача передача власних назв із однієї мови на іншу є, з одного боку, цікавою, захоплюючою, творчою справою, а, з іншого, важкою й відповідальною працею, неналежне виконання якої може призвести до викривлення, спотворення твору-оригіналу і зробити імпліцитний зміст, закладений автором, незрозумілим для читача.

Одним із шляхів адекватного відтворення перекладачем онімної лексики є належне володіння ним способами її передачі з однієї мови на іншу.

Відтак, розглядаючи питання основних прийомів перекладу власних назв у дихотомії англійська-українська мова, слід зауважити, що його висвітлення знайшло широке відображення в теоретико-прикладних розвідках класиків літературної ономастики, зокрема Л.С. Бархударова, В.С. Виноградова, С.І. Влахова, С.П. Флоріна й ін., які відмітили, що відтворення онімів відбувається переважно шляхом перекладацької транслітерації та транскрибування, калькування, описового, контекстуального перекладу, створення авторських неологізмів.

Транслітерація, за визначенням О.С. Ахманової, – це «... формальне відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу; буквена імітація форми початкового слова» [1, с. 401] (*Arienne – Аріанна, Barbara – Барбара, Walter – Вальтер, Andorra – Андорра, Hudson – Гудзон, Big Ben – Біг Бен, NATO – НАТО, Hotel Ritz – Готель «Рітц», «Earl Grey» – «Ерл Грей», Audi – «Ауді»*).

Транскрипція полягає у фонетичній передачі власних назв, тобто так, як вони звучать на іноземній, зокрема англійській, мові (*Gregor – Грегор, Dany – Дені, Lord Renly – лорд Ренлі, Brighton – Брайтон, New York – Нью-Йорк, Manchester – Манчестер*).

Доповненням до переліку розглянутих вище прийомів відтворення онімів є транспозиція. При транспозиції слово передається в українській мові за допомогою тих самих лексичних засобів, які використовуються у вихідній мові. Здебільшого, це стосується варіантів імен, висхідних до імен-прототипів, зокрема біблейських, латинських або грецьких (*Adam – Адам, David – Давід, Kyiv – Київ, Thames – Темза, Rolls-Royce – «Роллс-Ройс»*).

О.В. Ребрій, розкриваючи специфіку відтворення власних назв у художньому тексті, зауважив, що при передачі онімної лексики з однієї мови на іншу перекладач часто виходить за межі напівавтоматичного транскодування й шукає творчі шляхи відображення прихованого змісту [3, с. 150].

Одним із таких шляхів, або способів, є калькування, сутність якого полягає у дослівному відтворенні власної назви по частинах із подальшим складанням цих частин в одне ціле (*the Black Sea – Чорне море, Supreme Court – Верховний Суд, Prince Yaroslav the Wise – князь Ярослав Мудрий, Miss Question All – Міс Чомучка, Cape of Good Hope – Мис Доброї Надії*).

Різновидом калькування є напівкалькування – часткове запозичення слів і виразів, яке одночасно поєднує в собі як елементи вихідної мови, так й елементи мови перекладу (*Bloody Mary – Кривава Мері, Moaning Myrtle – Плакса Міртл*).

Водночас, як показав аналіз теоретико-прикладних досліджень, серед способів відтворення літературних онімів досить поширеними є різні варіанти перекладу (описового, контекстуального тощо).

Так, за словами В.Н. Комісарова, описовий переклад – «це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця вихідної мови замінюється словосполученням, тобто експлікується її значення, що дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення на мову перекладу» [2, с. 415].

Зміст же контекстуального перекладу зводиться до лексичної трансформації, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано з урахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається.

Іноді перекладач через відсутність словникового відповідника або через бажання виокремити того або іншого персонажа, підкреслити екзотичність уявних світів і т.п. вдається до створення власних неологізмів, або оказіоналізмів (*Piglet – П'ятачок, Sprawl – Мурашовник (частина міста)*). Вони рідко переходять у загальноживану лексику, і в цьому полягає їх головна відмінність від загальних неологізмів.

Розглянуті вище способи передачі власних назв із однієї мови на іншу виступають необхідним інструментом перекладача, який, за умови невмілого його використання, проявляє низький рівень освіченості при вживанні власних назв та створює неабиякі перешкоди для розуміння читачем первинного змісту твору, який є носієм індивідуальної картини світу письменника.

Список використаних джерел

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М.: Едиториал УРСС, 2004. 571 с.
2. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: учебное пособие. М.: Издательство «ЭТС», 2002. 424 с.
3. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2012. 376 с.